

Fusk?

– Lärare i press mellan pedagogik och förvaltningsrätt

Lars-Erik Nilsson

I gymnasieskolan [...] får huvudmannen besluta att helt eller delvis stänga av en elev om 1. eleven med otillåtna hjälpmedel eller på annat sätt försöker vilseleda vid bedömningen av elevens måluppfyllelse och kunskaper, (*Hämtat från Regeringens proposition 2009/2010:165 Den nya skollagen för kunskap, valfrihet och trygghet*)

Varje misstanke om fusk ska anmälas till disciplinnämnden. Så mycket plagiat som arbetet innehåller så kan man inte göra annat än undra över hur studenterna tänker och misstänka fusk. (*Hämtat från e-postmeddelande från chef X vid högre utbildning till examinerande lärare*)

Studenterna får vid tentamen ha med sig egenhändigt gjorda, handskrivna anteckningar. A har dock medfört en annan students anteckningar, vilket är förbjudet enligt anvisningarna på kursen (*Disciplinnämndsprotokoll vid Uppsala universitet, Dnr UFV 2003/53*).

Texterna i ingressen har det gemensamt att de förhåller sig till vad som är tillåtet för studenter i samband med bedömning och examination. De ger exempel på vad som kan betraktas som en överträdelse, hur överträdelser kan hanteras och vem som skall hantera dem. Kapitlet behandlar insatser för att ingripa mot fusk i så väl högre som lägre utbildning. Ett tilltagande intresse för vilseledande i högre utbildning samt de nya förutsättningar som lagstiftarna ger gymnasieskolan genom den nya skollagen ger argument för att studera hur vilseledande hanteras. En utgångspunkt för artikeln är att krav på att agera ställer lärarna inför ett dilemma. Det får rimligen konsekvenser för alla inblandade hur vilseledande hanteras. Den första frågan som artikeln försöker belysa är hur mening skapas kring ansvaret för två till

synes motsatta uppdrag, nämligen skyldigheten att ge studenter möjligheter att tillägna sig grundläggande kunskaper och färdigheter och skyldigheten att medverka till förvaltningsrättsliga lösningar, till exempel att anmäla och avstänga studenter för fusk? Den andra frågan som artikeln vill ta upp är vad meningsskapande kring dessa uppgifter kan generera för kunskap om hur frågan om vilseledande kan påverka lärarprofessionens autonomi och lärares diskretion. Inledningsvis skall jag ge en bakgrund och efter detta beskriva några situationer som kan uppkomma i samband med att lärare examinerar studenter. Utifrån dessa illustrationer kommer jag att argumentera för att dessa situationer uppkommer för att lärare är utsatta för press från olika håll när det gäller kravet på att hantera fusk.

Vad motiverar ett intresse för fusk?

Elever i skolan och studenter i högre utbildning fuskar då och då. Påståendet är okontroversiellt om man med fusk menar att medvetet bryta mot regler för en examination, till exempel genom att ta med sig en annan students anteckningar när instruktionerna säger att det endast är tillåtet att medföra egna. Till de aktiviteter som vanligen kategoriseras som fusk hör identitetsbyte, att använda otillåtna hjälpmedel, att samarbeta när det inte är tillåtet, att plagiera andras texter eller fabricera data och att ändra resultat på prov (Franklyn-Stokes & Newstead, 1995; HSV, 2002, 2008, 2010). Sådana studerandeaktiviteter kan beläggas historiskt, i flera kulturer och i olika examinationsformer (Blum, 2009; Nilsson, 2008; Stray, 2005). Som framgår av Becker, Hughes and Geer (1968) och Miller and Parlett (1974) lägger en stor del av studenter ner mycken möda på att hitta sätt att påverka sina resultat genom att styra de intryck läraren får av dem. Miller and Parlett kallar sådana studenter för "cue seeking". Becker, Hughes and Geer (1968) slår fast att det finns en föreställning bland studenter att de inte bör sky några medel när det gäller att lyckas i sina studier. Rimligen innebär det att de ibland passerar gränsen för vad som är acceptabelt vid den enskilda examinationen. I vissa fall till exempel vid identitetsbyte eller när studenter använder fuskklappar är såväl studenter som lärare överrens om att det skall betraktas som fusk (Franklyn-Stokes & Newstead, 1995; Colnerud & Rosander, 2009). Andra aktiviteter, som att utelämna en referens eller att samarbeta vid en hemtentamen uppfattas inte som lika allvarliga, om ens som fusk. Det är uppenbart att det finns, likheter mellan hur intresset för fusk i skolan och andra former av fusk i samhället har utvecklats. Fusk har betraktats som nått som måste motverkas. De flesta lärare och elever ser negativt på examinationsfusk. Bedömningar blir osäkra. Fuskare anses skaffa sig fördelar på andra studenters bekostnad. En del aktiviteter ses emellertid som så lindriga övertramp att flertalet kan tänka sig att genomföra dem (Blum, 2009). När det gäller individuella erfarenheter kan det därför se annorlunda ut. Ett lyckat fuskförsök kan lika väl bidra med en rolig historia att berätta som ett pinsamt minne. Vissa studier argumenterar för att studenter, trots att de är negativa till fusk, kan hitta kvalificerade sätt att ursäkt sin handling (Haines, Diekhoff, LaBeff & Clark, 1986; McCabe,

1992; Nilsson, 2008). Fusk kan framställas som rationellt av en student som ser det som sin enda möjlighet att kunna försäkra sig om tillräcklig poäng för att få förnyade studiebidrag, eller till och med som motiverat av student som anser att lärarens undervisning har varit så dålig att den riskerar att bli underkänd.

Det institutionella intresset för fusk koncentreras i första hand till behovet av rättsäkra examinationer. Internationell, i synnerhet USA-baserad, forskning påstår att fuskandet inom utbildningsväsendet ökar eller att det i bästa fall har planat ut på hög nivå. Det är inte ovanligt att studier redovisar att runt 60 procent av studenterna medger att de någon gång har fuskat. Trots att antalet fuskande varit högt sedan studier av fusk började genomföras på 1920-talet så verkar föreställningen om ökning bidra till en upplevelse av att bedömningssystemet är hotat. Denna forskning, som i första hand intresserar sig för studenters självdeklaration av fusk, ser i den förmodade ökningen en fara för utbildningsväsendets legitimitet, för examinationssystemets integritet, för bevarandet av akademiska värden och för studenters lärande och moral. En förklaring kan vara att kvalitetskontroll genom olika former av mätning och bedömning av prestationer har ett starkt symbolvärde. Intresset för vilseledande kan också förklaras av att mått på studieresultat används för styrning på olika nivåer. I lägre utbildning kan detta exemplifieras genom transnationella och nationella insatser för att utvärdera verksamheten som till exempel TIMMS eller Pisa och insatser för att bedöma och ge feedback till enskilda elever genom individuella utvecklingsplaner, åtgärdsprogram och betyg. Bologna-processen kan ses som en motsvarande insats inom högre utbildning genom dess intresse för gemensamma betygssystem och regler för beskrivning av kursmål och examinationsformer. På nationell nivå kan man se Högskoleverkets insatser för rättssäker examination som ett uttryck för behovet att kvalitetssäkra examinationssystemet. Vilseledande kan i sammanhanget betraktas som ett hot mot styrsystemet. Till skillnad från i lägre utbildning har frågan om utformning av examinationer fått ett litet utrymme i debatten om högskoleutbildningens kvalitet (Högskoleverket, 2006). Ett exempel på detta är att Högskoleverket i en tillsynsrapport (1998) enbart tar sin utgångspunkt i salsskrivningar. Rättssäkerhet diskuteras därmed inte i första hand utifrån den internationella diskussion som finns om relationen mellan formativ och summativ bedömning, om high stakes och low stakes examinationer eller utifrån de utmaningar som examinationssystemet ställs inför som följd av en rad nya examinationsformer ofta genomförda med stöd av teknik. Härvidlag finns skillnader i förhållande till hur till exempel nationella prov eller bedömningsmatriser diskuterats i lägre utbildning där kvaliteten i olika former av bedömning sätts i fokus (se till exempel Skolinspektionen, 2010, Skolverket, 2009). Inte heller Högskoleverkets uppföljande rapport (2008) tar sin utgångspunkt i sådana frågor.

Professionsutövares ansvar, autonomi, jurisdiktion och diskretion

Avsikten i artikeln är att ställa frågor om hur olika aktörer resonerar om ansvar för bedömning och examination. Jag skall dra nytta av några begrepp från professionsforskning för att diskutera frågan. Frågan om ansvar för studenters agerande i examinationssammanhang kan knytas till begrepp som autonomi, jurisdiktion och diskretion. Med autonomi förstås yrkesgruppers rätt att utföra sitt arbete på det sätt de önskar utan styrning av andra. En autonom profession skulle i ett sådant perspektiv själv ha kontrollen över vad som är kvalitet när man hanterar bedömningsituationer och misstanke om fusk. Autonomi används här i huvudsak för att karaktärisera yrkeskårer, medan begreppet diskretion används för att karaktärisera enskilda lärares handlingsutrymme vid beslutsfattande (Aili, 2002). Lärarearbetet, liksom många andra arbeten inom välfärdsstaten, kännetecknas bland annat av att det finns få säkra svar på frågan hur ett problem skall lösas. Arbetet är diskretionärt. Lärares autonomi är emellertid en organiserad autonomi. Den är alltid i någon mening bestämd på politisk eller systembyråkratisk nivå till exempel genom utbildningsväsendets bestämmelser för vem som får utforma examinationer, vem som får examinera, hur många examinationer studenten har rätt till, och hur studenter som misstänks ha vilselett vid ett bedömningstillfälle skall hanteras. Med jurisdiktion avses länkar mellan en profession och dess arbete. Länkarna har sina rötter i sociala och kulturella konstruktioner som ligger till grund för olika professioners anspråk på att få utföra ett visst arbete. Professionsforskningen har enligt Aili visat att yrkeskårer organiserar och kontrollerar sitt arbete genom att skapa sådana länkar.

En utgångspunkt för kapitlet är att professioners autonomi ständigt utmanas genom att jurisdiktion omförhandlas på olika arenor men att enskilda professionella trots detta behåller en viss diskretion. Jurisdiktion kan upprättas genom lagstiftning, förändringar i allmänhetens förväntningar men också genom lokala förhandlingar mellan yrkeskategorier (Abbott, 1988). Det innebär i praktiken att ett problem konstrueras som arbetsuppgift inom kårens fält eller som ett problem utanför kårens fält. Detta sker genom att problemet perspektiveras genom kårens kunskapsbas. Av särskild vikt för det här kapitlet är förhållandet mellan förvaltningsrätt och pedagogik. En professions autonomi kan vara underordnad och det kan i praktiken vara svårt för den att hävda vilka arbetsuppgifter den skall utföra. Byråkratiska intressen på systemnivå kan göra sig så starkt gällande att professioner i realiteten blir en del av statliga förvaltningar. Administrativa regelsystem kan i ett sådant perspektiv överordnas lärarprofessionens pedagogiska bedömningar. Det sker när det beslutas att handlingar i den högre utbildningen som kategoriseras som vilseledande inte *skall* hanteras i den pedagogiska verksamheten av läraren utan i den förvaltningsrättsliga (SFS 1993:100 10 kap. 1 §) av en disciplinnämnd. Genom det nya förslaget till skollag (Regeringen, 2009/10:165) skapas motsvarande möjligheter till hantering av studenter i den svenska gymnasieskolan. Vilsele-

dande *skall* hanteras utanför den pedagogiska praktiken. En sådan utveckling får rimligen konsekvenser för enskilda lärares ansvar och för vad de prioriterar när de bedömer studenter och hanterar misstankar om fusk. Utvecklingen får sannolikt också konsekvenser för hur arbetsuppgifter delas upp mellan och inom professioner. Den berör därmed vilken professionskunskap studenternas aktiviteter skall bedömas utifrån. Vem får i uppgift att avgöra om studerande bör anmälas, om de är skyldiga och i så fall vilka påföljder de bör få?

Lärare som kollektiv kan mycket väl söka stöd för sin rätt att utföra eller avvisa arbetsuppgifter genom att uppvakta lagstiftare. Kåren kan också söka stöd hos allmänheten för att bedömnings- och examinationsfrågor bör hanteras i sin helhet i den pedagogiska praktiken. Oavsett var kåren söker stöd kan den möta uppfattningen att bedömning bör kunna överklagas eller utifrån temat för denna artikel att lärare bör anmäla studenter vid varje misstanke om fusk och överlämna dem till att hanteras i förvaltningsrättsliga processer.

Rätten att bestämma över bedömning och examination

Nedan belyses frågan om jurisdiktion med hjälp av illustrationer. Dessa är konstruerade utifrån två datamaterial för att belysa hur ansvaret för fusk kan konstitueras i enskilda lärares praktik. Det första är ett videofilm och bandat material hämtat från en studie av gymnasiestudenters arbete med projekt. Det andra materialet är hämtat från en mejlväxling mellan studenter, lärare och ledning kring ett konkret fall.

Två utdrag från arbete i gymnasieskolan får illustrera hur gränser mot vilseledande dras upp som en del av den pedagogiska processen under den vid tillfället gällande gymnasieförordningen och hur studenters aktiviteter såväl övervakas som synliggörs. Studentgrupperna i utdragen arbetar med projekt som antingen förbereder för eller är en del av det obligatoriska projektarbetet i gymnasiet (PA 1201, projektarbete). Arbetsformen imiterar i många fall den vetenskapliga formen för skrivande och regler för referenshantering finns inskrivna i de beskrivna gruppernas instruktioner. Den första studentgruppen interagerar kring en text som de har hittat på Internet. Till stöd har de sina studentkamrater, texter som medierar deras lärares närvaro och de är uppkopplade mot världen utanför skolan genom sin dator. Studenterna talar om hur man skriver en bra text och förhåller sig då till vad det innebär att utnyttja andras texter. Utdraget visar att de har erfarenheter av två regelsystem. I det första regelsystemet har det varit tillåtet att göra ett referat genom att göra mindre ändringar i texten. Utifrån det andra regelsystemet kallas detta för plagiat.

S1 - På min gamla skola så räckte det med att man bara ändrade varje mening, men man hade typ samma fakta så så har jag gjort hela tiden.

S2 – Så har jag också gjort

S1 – Så jag är inte alls van så som Eva, så jag blev ju såhär där på den typ. Nästan alla i klassen blev. Där skrev hon plagiat på.

S2 – Ja

S1 – Det var ju ingen, ingen förstod ju. Tog man ur texten, även om det inte var ett citat, så var det ändå ett citat. Det visste inte jag. Det tyckte jag hon kunde.

Centralt i utdraget är talet om en gymnasielärares reaktion på ett visst sätt att använda andras texter jämfört med tidigare högstadielärare och vad det säger om den kunskapsbas som ligger till grund för lärarens agerande. Studenternas interaktion visar att examinationsreglerna har skapat svårigheter för dem. De har haft förförelsen att det räcker att ändra ord för att göra en text till sin egen. De beskriver hur läraren har gjort en granskning som skiljer sig mot deras tidigare erfarenhet av hur texter hanteras. Läraren har hanterat frågan inom ramen för bedömningspraktiken och utnyttjar betygsättning som verktyg. Det framstår som att det finns en konvention för bedömning som innebär att texter som bedöms som plagiat underkänns. Denna upprätthåller läraren genom den övervakning som finns inbyggd i bedömningsförfarandet. Materialet ger en fingervisning om att läraren *kan* hantera svårigheten inom ramen för vad som kan betraktas som pedagogisk verksamhet. Det finns inget som tyder på att läraren försöker avhända sig arbetsuppgiften. Formuleringen ”Nästan alla i klassen blev. Där skrev hon plagiat på.”, tyder på att detta är ett rutinartat processande av texter med plagiat. Plagiering tolkas som en brist i texten. Det finns inget som tyder på att plagiering hanteras som en moralisk fråga. Ordet fusk nämns inte. Underkännande kan därför betraktas som en pedagogisk åtgärd som följer samma rutiner som när andra brister i samband med examination hanteras. Den kan hanteras utifrån lärarens diskretion. En anteckning införs i studentens uppgift och resultatet på studentens prov förs in som underkänt och kan senare bli en del av den sammanvägda bedömningen när slutbetyg sätts. Stöd för en sådan professionell hantering kan man finna i skollagen. Lärares rätt att sätta betyg är kopplat till innehavet av lärartjänsten liksom rätten att konstruera provuppgifter. Tjänsten är länken till lärarens rätt att arbeta med detta. Ingen annan än den som innehar sådan tjänst kan göra anspråk på att konstruera prov och sätta betyg. På detta område kan man säga att lärarkåren har autonomi och att enskilda lärare därmed kan utöva diskretion i sitt vardagliga arbete. Redogörelsen för hanteringen vid den gamla och den nya skolan visar att hanteringen av förseelsen inte är given. Gymnasieläraren utgår ifrån en länk mellan sig och arbetsuppgiften att hantera plagiat som elevernas tidigare högstadielärare uppenbarligen inte uppfattat. Samtidigt visar såväl gymnasielärorens som högstadielärorens agerande att bedömning är ett diskretionärt arbete och att man kan välja hur man hanterar plagiering. Den rätten ifrågasätter inte studenterna men de ifrågasätter om läraren borde underkänna när de inte tydligt har informerats om hur man får hantera andras texter. Formuleringen ”Nästan alla i klassen blev. Där skrev

hon plagiat på” visar att lärarnas bedömning snabbt blivit allmän kunskap. Genom hanteringen pekas såväl handlingen som de som utför handlingen ut.

I nästa utdrag tar två studenter upp frågan om hur man avväger mängden referenser till diskussion. Frågan avhandlas i ett handledningssamtal kring en bedömd uppgift och av det material som utdraget är en del av framgår tydligt att studenterna bedöms under processen. Studenternas instruktioner anvisar att de måste referera men de tycker att texten blir för referenstät. Mängden referenser framstår som förhandlingsbar men samtidigt beroende av kategorin plagiat.

S3 – Om kolhydrater är en bra energikälla skall jag då? Det läser jag ju i tio böcker. Dessutom vet jag det redan.

L – Nej men då behöver du ju inte.

S4 – Det blir liksom svårt där

Handledningssamtalen ger goda exempel på hur denna gymnasielärare utför gränsdragningsarbete. Läraren drar gränser för vad denna övervakar och inte övervakar i bedömningen av examinationsuppgifter. I exemplet framgår att frågan om textlighet placeras inom det pedagogiska fältet även när det är ett bedömnings-tillfälle och frågan om vilseledande skulle kunna vara aktuell. I exemplet omvandlas en svårighet rörande hur man återger fakta till regler för hur man hanterar andras texter. Läraren säger att referens inte behövs just i det konkreta fallet. Den diskussion som följer efter utdraget visar hur lärarens egna kunskaper om vad som kan betraktas som allmän kunskap och som plagiat måste tas i bruk när den utmanas genom studenternas meningsskapande. I utdraget förekommer inte kategorin fusk och inte heller i det sammanhang då inspelningen har skett. Den i situationen närvarande forskaren refererar till en generell regel som säger att man inte behöver hänvisa till det som kan räknas som allmänskunskap. Reglerna för skrivande förtydligas. Vissa former av textlighet kategoriseras som allmänskunskap istället för plagiat.

Det finns fler exempel på gränsdragningsarbete i materialet. Genom att läraren inte accepterar en intellektuell arbetsdelning som innebär att forskaren tillerkänns kognitiv auktoritet över akademiskt skrivande, så drar läraren upp en gräns. Läraren försöker ringa in uppgiften som en uppgift för en lärare som arbetar med handledning genom att hänvisa till en annan generell regel som säger att vad som är allmänskunskap också beror på målgruppen. Det som tas i bruk för att avgränsa lärarens och andras ansvar är både generella regler och en praktiskt pedagogisk förståelse av studenternas problem i förhållande till genren - det område läraren upprättar en kognitiv länk till och därigenom kan göra en bedömning av.

Lärarens agerande vid plagiering möjliggörs av en lagstiftning som inte föreskriver att vilseledande måste anmälas. Det saknas en länk mellan professionen och arbetsuppgiften att hantera fusk till exempel genom att anmäla. Frågan komplice-

ras emellertid av att det inte automatiskt går att sätta likhetstecken mellan vilseledande och plagiering. De länkar som lärarna i illustrationerna upprätthåller är kopplade till arbetsuppgiften att handleda kring skrivregler (i det andra utdraget) och till uppgiften att bedöma och betygsätta (i det första utdraget). Det finns inga tydliga indikationer på att de aktuella lärarna kategoriserar plagiering som vilseledande, men oavsett så ger det juridiska regelsystemet professionen autonomi att hantera även vilseledande i den pedagogiska praktiken. I början av 1900-talet skulle studenter kunna relegeras för ett sådant regelbrott eller få sänkta ordnings- och uppförandebetyg. Det var inte nödvändigt under den skollag som gällde när det empiriska materialet samlades in. Lärare i materialet kan utöva diskretion i meningen att de självständigt kan hantera frågan om textlikhet. Företeelsen kan i bägge exemplen tas upp som ett pedagogiskt problem och placeras därmed i ett arbetsfält som kåren har full jurisdiktion över.

Hur man ska hantera denna typ av problem iscensätts ytterligare som en fråga för den egna professionen genom att läraren dessutom tar upp frågor om textberoende vid handledargruppens möten. Handledargruppens sätt att angripa det underliggande problemet pekar på att de ser brister i studenternas kunskap om och färdigheter i att hantera vissa ”akademiska” regler för skrivande. Textlikheter hanteras inte som moraliska övertramp. Kategorisering av plagiering som fusk förekommer inte heller i materialet. När handledargruppen tar upp frågan sker det främst som en fråga om hur man skall bedöma studenters skrivande. Vissa former av textlikhet kategoriseras som kvalitetsbrister. Lån bekymrar lärarna mindre än att eleverna tillfört för lite till de texter som har lånats. Lärare hanterat svårigheten genom att ständigt utvärdera och förändra kursmomentets upplägg. De utformar instruktioner som studenterna har tillgängliga när de arbetar. Under de tre år när materialet samlats utvärderas och revideras dessa instruktioner ständigt. Efter att ha tagit del av forskningsresultaten ändrar lärargruppen också introduktionen och pekar särskilt på att studenterna måste räkna med att få delvis olika, ibland motsatta besked av olika handledare. De uppmuntrar studenter att skriva ner svårigheter i sina loggböcker och att ta upp dessa i samband med handledning.

En entydigt lagreglerad eller diskretionär uppgift

Det andra materialet kommer från en mejlväxling mellan ledning, personal och studenter kring ett inlämnat studentarbete. Bakgrunden är att några studenter lämnat in en inlämningsuppgift till bedömning. Uppgiften har bestått i att ta fram ett underlag till ett temaarbete som skall kunna presenteras i ett tänkt arbetslag. Upprinnelsen till mejlväxlingen är att en student som fått i uppgift att opponera på inlämningsuppgiften har synpunkter. Studenten skriver att den har funnit inslag i arbetet som den inte ”anser bör finnas på i ett arbete på denna akademiska nivå”. Uppenbart är att studenten anser att den inte skall behöva opponera på arbetet på grund av dessa brister. Läraren pressas av studenten att redogöra för varför den inte ingriper.

Eftersom det är ett arbetsmaterial för er som blivande lärare som man ska kunna använda när man kommer ut, så kan man ha citerade sidor med i ett sådant här arbete, då det ska vara en hjälp för läraren så att denne kan få en överblick över vad temat handlar om utan att själv behöva leta reda på allt material, men det ska självklart framgå att det är ett citat.

Svaret visar att läraren uppfattar den inledande delen av inlämningsuppgiften så att den skall stimulera till läsning och att övriga delar som är hämtade bland annat från Wikipedia tjänar syftet att ge andra exempel på var sådana texter skall hämtas. Webbadresser finns men citattecken saknas. Mejlväxlingen handlar om vilket samband som skall råda mellan examinationsuppgiftens utformning och de krav man kan ställa på att uppgiften följer generella regler för vetenskapligt skrivande. Studenten argumenterar för att allt skrivande i examinationssammanhang skall följa regler för en vetenskaplig genre. Läraren upprättar en länk mellan sin rätt att avgöra hur genomförda examinationer ska bedömas, med hänvisning till att läraren själv har konstruerat uppgiften och innehar kunskaper om vilken genre som uppgiften ska utföras som. Den genre som läraren talar om kan liknas vid ett arbetsmaterial. Arbetsmaterialet är avsett för gruppen och tänkt att kunna användas i lärarbetet när man kommer ut på VFU eller börjar jobba som lärare. Läraren hanterar uppgiften som om den är förankrad i en lärarpraktik snarare än i praktiker för akademiskt skrivande. Arbetsmaterialet är en övning på att dra fram underlag som ska hjälpa studenten att senare, i sin lärargärning, få en överblick över ett undervisningsområde. I juridisk mening tillhör arbetsmaterialet studenten. Det skall inte publiceras och om det skulle användas ute på en skola så är det främst kopieringsregler som skulle kunna ställa till problem. Genom att nämna citat glider läraren mot en annan genre, den vetenskapliga publikationen. Det finns emellertid inget här som tyder på att läraren i just denna situation ser skyldighet att anmäla studenter som plagierar som en aktualiserad arbetsuppgift. Genom att framhålla rätten att tolka syftet med bedömningsuppgiften reduceras frågan till att handla om sådant som lärare har jurisdiktion över. Att studenterna inte citerat korrekt hanteras som en brist, något som kan hanteras i den pedagogiska processen genom att opponenter ”frågar dem om deras avsikt”. Läraren vidmakthåller istället en länk till högskolelärarprofessionens rätt att utforma examinationer och genomföra examinationsbedömning. Högskoleläraren drar upp gränser runt sitt arbete som ett pedagogiskt arbete och som ger denne möjlighet att arbeta med pedagogisk diskretion vid bedömningen.

Studenten som ska opponera vänder sig nu till chefen för utbildningen med sitt klagomål. Denne skriver till läraren och begär att fallet utreds. Läraren svarar att den har konsulterat en kollega som är expert på studenters skrivande och markerar därmed att det finns forskningsbaserad kunskap som kan ligga till grund för en professionell bedömning. Utifrån det ansvaret känner läraren sig stärkt i sin uppfattning. Det finns ingen anledning att anmäla trots de saknade citattecknen.

Istället handlar det om brister som lämpar sig för diskussion i seminarieform. Chefen svarar med en tydligare markering att ärendet bör hanteras förvaltningsrättsligt.

Varje misstanke om fusk ska anmälas till disciplinnämnden. Så mycket plagiat som arbetet innehåller så kan man inte göra annat än undra över hur studenterna tänker och misstänka fusk. Det är jättebra att du diskuterar med AE, men om studenterna ska förstå allvaret i det hela, och för att vi i lärarutbildningen ska kunna jobba med forskningsanknytning och vetenskapligt tänkande, så får inte sånt här förekomma.

Mejlväxlingen illustrerar att läraren och chefen har olika uppfattningar om huruvida en bedömning av studentens handlingar är ett fält för diskretionärt arbete och i så fall inom vilket detta arbete skall utföras. Chefens framställning grundas enbart i länkar mellan läraren och skyldigheten att anmäla vilseledande och därmed reduceras textlikhet till en fråga där svaret kan sökas i det juridiska fältets kunskapsbas. Länken till arbetsuppgiften att utforma och bedöma examinationsuppgifter vilken kan hanteras genom att svaret söks i det pedagogiska fältets kunskapsbas löses därmed upp. I det gränsdragningsarbete som utspelar sig upprättar chefen länkar från läraren till uppgiften att anmäla. Mängden överlappande text används för att stödja att det handlar om plagiat och för att man måste misstänka fusk. Hänvisningen till studenternas sätt att tänka kring prov bör rimligen uppfattas som refererande till deras moral. Åsikter från en annan lärare viftas bort. Istället görs en koppling mellan studenternas tänkande och påföljd. Studenternas förmåga att se allvaret i sina handlingar görs till en fråga om anmälan och påföljd inte till en fråga om att lära sig skrivregler. Lärarens beskrivning av syftet med examinationen ignoreras därmed. Istället underordnas den skriftliga uppgiften kravet att forskningsanknyta och tänka vetenskapligt som enligt chefen kräver att alla skriftliga uppgifter hanteras utifrån krav som hör hemma i vetenskapliga genrer. Den diskussion som förekommer om dessa genrens enhetlighet berörs inte av chefen. Inte heller görs det relevant att studenter i programutbildningar, till exempel en lärarutbildning måste kunna hantera många former av skrivande och examineras utifrån dessa. Argument från det juridiska fältet till exempel att det finns krav på att anmäla och att det handlar om fusk blandas med argument från det pedagogiska fältet att det är nödvändigt att ta plagiat på allvar om lärarutbildningen skall kunna arbeta med forskningsanknytning.

Utdraget visar att chefen, till skillnad från läraren, uppfattar att läraren ska anmäla studenten. Chefen identifierar någon form av länk mellan läraren och arbetsuppgiften att anmäla studenten för plagiering som begränsar professionens autonomi och får konsekvenser för lärarens diskretion. Formuleringen ”varje misstanke om fusk ska anmälas till disciplinnämnden” kan tas som ett tecken på att det är en länk till det juridiska fältet, här som en uppgift som regleras specifikt i högsko-

lagen. Det är rimligt att argumentera för en sådan tolkning även om högskolelagen (SFS 1993:100 10 kap) reglerar att anmälan skall göras till rektor och att lagen inte specificerar vilka handlingar som kan betraktas som försök till vilseledande. Chefen tycks också se det som sin uppgift att se till att lärare anmäler studenter när så bör göras. Chefen bortser från den länk som läraren upprättar till rätten att tolka arbetsuppgiftens natur och även till lärarens absoluta ansvar för bedömning och gör istället relevant att det finns ett förvaltningsrättsligt krav på läraren. Ett förvaltningsrättsligt krav får företräde före ett annat. Ett argument från professionens kunskapsbas är det formella kravet på ett erkännande av textberoende överordnas kunskaper om examinationsdesignen.

Genom de två utdragen ställs två arbetsuppgifter mot varandra – att anmäla och att bedöma. Mejlväxlingen kan beskrivas som ett gränsdragningsarbete kring jurisdiktion över bedömning och anmälan. Chefen upprättar tydligt en länk mellan ledningsnivån och rätten att avgöra hur situationen skall hanteras. Läraren skall underordna sig ledningsnivån som har rätt, inte enbart att tolka lagen, utan också att bedöma om läraren bör uppfatta att det finns en grundad misstanke. Chefen försöker upprätta auktoritet över båda dessa områden. Läraren upprättar en tydlig länk mellan professionen och rätten att utforma examinationer och bedöma dessa. En högskolelärare skall utifrån lärarens resonemang kunna agera självständigt i förhållande till ledningen genom den autonomi lagstiftningen slår fast, nämligen att den enskilda läraren ska identifiera det som kallas ”grundad misstanke”. Gränsdragningsarbetet utspelas som en process där gränsen mellan olika grupper förd med argument såväl från det pedagogiska som från det juridiska fältet. I gränsdragningsarbetet söker såväl läraren som chefen stöd hos andra företrädare på arbetsplatsen. Läraren vänder sig i ett mejl till sin närmaste chef som i sin tur skickar vidare frågan till en som bedöms som kunnig i frågor om disciplinärenden. Har läraren rätt att utöva diskretion utifrån pedagogiska grunder eller finns det en absolut moral när det gäller plagiering som gör all plagiering till fusk och som underordnar läraren under kravet att anmäla? I svarsmejlet tas det fasta på den juridiska innebörden av begreppet ”grundad misstanke”. Den juridiskt sakkunnige framhåller att läraren måste göra en egen bedömning av om det finns grundad misstanke om fusk. Kommer läraren fram till att det finns grundad misstanke så är läraren skyldig att anmäla. En kognitiv länk upprättas till arbetsuppgifter inom det pedagogiska fältet men med stöd av argument från det juridiska fältet. Chefen kan inte beordra läraren att anmäla men om chefen själv menar att det finns en grundad misstanke då övergår kravet att anmäla till chefen. Det blir chefen som har att göra en anmälan. Ytterligare en form av länk till det juridiska fältets regler för skyldighet att anmäla upprättas av den sakkunnige.

Vilseledande och jurisdiktion

Den första frågan som artikeln försöker belysa är hur mening skapas kring ansvaret för att ge studenter möjligheter att tillägna sig grundläggande kunskaper och

färdigheter och skyldigheten att anmäla studenter för fusk? I illustrationerna har detta beskrivits som att länkar upprättas mellan dessa arbetsuppgifter och enskilda aktörer. Länkarna möjliggör för gymnasieläraren att hantera plagiat i den pedagogiska praktiken. Exempelen visar samtidigt att högskolelärare kan dras in i demarkationsstrider som rör kontrollen över arbetsuppgiften att bedöma studenters texter. Gränsdragningsarbete handlar inte enbart om att professioner och professionsföreträdare vill tillskansa sig rätten till en arbetsuppgift utan också om att de vill avhända sig arbetsuppgifter (Aili, 2002). I fortsättningen skall jag föra upp dessa frågor på en mer generell nivå. Abbott (1988) argumenterar för att jurisdiktion är något som utverkas på den legala, den publika och den lokala arenan. Det kan framställas som att professionen aktivt verkar för att upprätta respektive avlägsna länkar mellan professionen och olika arbetsuppgifter genom att hänvisa till professionens unika förutsättningar till exempel sin utbildning, sin kunskapsbas eller sina resultat. I exemplen ovan kan vi se att andra grupper bidrar till att länkar upprättas mellan individuella professionsutövare till exempel till att anmäla studenter, till att informera om regler men också avlägsnas genom att den exklusiva rätten till att bedöma studenter ifrågasätts. Professionella kan alltså utsättas för extern press något som jag i artikelns inledning formulerade som ett ökat intresse från olika grupper. Trycket kan komma från flera intressenter samtidigt. Raae (2008, s 61-66) använder uttrycket korspress (krydspres) för att beskriva ett sådant tryck anställda i dansk gymnasieskola som pressas att utföra olika uppgifter. Om man skall omsätta begreppet när det gäller den situation lärare hamnar i på grund av vilseledande måste det förstås som en press som uppstår genom många olika aktörers agerande i sakfrågan. Nedan kommer jag att ta upp hur lärarprofession kan pressas genom talet om ansvar för vilseledande.

Lärare i korspress

Lärarprofessionen pressas av politiker och systembyråkrati. Det finns en delad jurisdiktion över vilseledande. På lokal nivå har vi sett att det kan innebära direkta krav på en lärare att anmäla något. En demarkationsstrid utspelar sig. En förklaring till att detta gränsdragningsarbete sker nu menar jag står att finna i en förändrad syn på kontroll av professionella. Idésystem som till exempel "New Public Management" har medfört ökade krav på olika verksamhetsdelar att kunna redogöra för hur olika uppdrag hanteras. Enligt Hood (1995) har denna utveckling lett till ett ökat intresse för att utkräva tjänstemannaansvar. Ett exempel inom området bedömning och examination är intresset för hur ansvar kan utkrävas såväl av utbildningsorganisationen som lärare och studenter. På det lokala planet markeras intresset framförallt genom policyarbete. Ett antal lärosäten skriver egna policyer (Carroll & Zetterling, 2009; Nilsson, Lönn-Svensson & Orlenius, 2009). I dessa regleras det lokala ansvaret för att anmäla studenter. Länkar mellan lärarprofessionen och skyldigheter att förebygga och förhindra vilseledande upprättas också.

Landahl (2006) pekar på en särskild egenskap när det gäller lögnen (och inkluderar här fusk) som jag menar kan förklara intresset av att upprätta en tydligare länk mellan lärarprofessionen och arbetsuppgiften att hantera vilseledande. Lögnen ligger enligt hans argumentation ofta utanför seendet gränser som när tjugohundratalets elever och studenter löser uppgifter självständigt i former där de inte övervakas (Eklöf, Nilsson & Svensson, 2009). Haines m.fl (1986) drar slutsatsen att endast 1,30 % av allt fusk upptäckts. Före 2000-talet anmäldes endast ett fåtal fall av vilseledande per år vid svenska lärosäten (Björklund och Wenestam, 1999). Det kan tyda på att fusk sker i skymundan men också att högskolelärare lokalt, som i mitt empiriska exempel, ser vilseledande som ett område där de kan utöva diskretion. Ett skäl till att press sätts på lärare kan således vara att fusk behöver synliggöras. Lärare men också andra verksamma inom utbildningsväsendet får ta ansvar för denna uppgift. En sådan förklaring ligger nära hur Foucault (1995) diskuterar bedömning och examination. Övervakning av studenter har en disciplinerande funktion. Studenter utsätts för en ständig, panoptikal inspektion från makten, i det här fallet läraren. Signalspaning och textmatchning låter den enskilde övervakas nästan utan att de som övervakar syns. Ljuset riktas mot vissa handlingar till exempel plagiering och otillåtet samarbete, mot vissa grupper till exempel studenter från andra kulturer som pekas ut som fuskare och lärare som pekas ut som släpphänta, och slutligen mot utbildningsinstitutionerna vars förmåga att upprätthålla kvaliteten i utbildningen ifrågasätts. Högskoleverkets rapporter och disciplinnämndsutslag får en synoptikal funktion (Mattiesen, 1997). ”Syndaren” visas upp till beskådan.

Slutet av 1900-talet har inneburit ett skifte i teknik. Utbildningsväsendet har pekats ut som ett av tre strategiska områden där insatser måste göras för att implementera teknik om Sverige skall lyckas i sin förvandling till ett modernt informationssamhälle och att denna förvandling skall komma alla till del (Regeringens proposition 1995/96:125). Tekniken har beskrivits som lärandets verktyg som det är angeläget att alla i skolan kan, vill och vågar använda (Regeringens skrivelse 1997/98:176). En tydlig länk har upprättats mellan lärarkåren och uppgiften att utbilda användare av datorer och annan digital teknik och bli förtrodda med olika applikationer till exempel Internet. Rowe (2004) ger en dystopisk beskrivning av teknikanvändning i samband med bedömning och examination i nätbaserad utbildning och menar att risken för fusk är stor. Lärare pressas att använda teknik men också att övervaka hur den används. I övervakningsarbetet framträder tekniken som ett hjälpmedel (Purdy, (2009). Information om studenters nättrafik kan användas för att se om de har varit inne och läst andra studenters arbeten. Information från filer kan användas för att se när ett dokument har skapats och när studenten har arbetat med det. Kårens autonomi när det gäller bedömning och examination utmanas på detta sätt genom att datorapplikationer får agentstatus.

I forskning beskrivs examinationsfusk som endemiskt. Fuskets påstås dessutom öka epidemiskt (Haines m.fl 1986, Blum, 2009). Därmed antas att fusk undergrä-

ver kvaliteten i utbildningssystemet. Ett problem är att vi inte vet särskilt mycket om hur fusk påverkar lärarkårens ansvarstagande. Förhållandevis få studier har inriktats på lärarprofessionens jurisdiktion och diskretion. När frågan diskuteras dras olika gränser upp. McCabe (1993) tar upp lärares ovilja att anmäla och kopplar den till det obehag en process medför men också till rädslan att undersökningen inte leder till att studenten fälls. Carroll (2002) vill befria lärare från en del av ansvaret men vill inte utan vidare föra över det till juridiska enheter. Istället föreslår hon att särskilda experter, "academic conduct officers" kan användas för att bedöma misstankar mot studenter. Nilsson, Lönn-Svensson och Orlenius (2008) argumenterar istället för att lärare skall ta ökat ansvar för att förbereda studenter. Det är uppenbart att forskare bidrar till att sätta ytterligare press på lärarprofessionen som de dessutom ibland är en del av och utför en betydande del av sitt arbete inom.

Mediebevakningen av fusk innebär att läraren publikt pressas. Genom medias bevakning av fusk skapas ett offentligt kvalitetsmått för värdering av lärosäten som kan antas ha en betydelse när utbildningsväsendet uppträder på en marknad. Om något lärosäte sticker ut med ett ökat antal anmälningar kan media peka ut lärosätet. I affärsvärlden beskrivs till exempel KTH som ett fusknäste där ökningen av antalet disciplinärenden är explosionsartad (Affärsvärlden, 2009). På motsvarande sätt beskrivs en plötslig ökning vid Högskolan i Borås (Westerlund, 2008) och Högskolan i Kristianstad medan (Göth, 2009) medan Södertörns Högskola (Jällhage, 2008) som har många anmälda beskrivs som handlingskraftiga. Frågan är komplicerad. Ökningen i antalet ärenden vid lärosätena kan lika väl bero på insatser för att motverka fusk (se till exempel Carroll & Zetterling, 2009; Nilsson, Lönn-Svensson & Orlenius, 2008), men medial press kan tvinga såväl lärosäten som lärare att agera (Schneider, 1999). Mediebevakningen gäller i första hand högre utbildning. I artiklar om skolan görs kopplingar mellan lärarkårens vaksamhet och vilja att ingripa och förekomsten av fusk (se till exempel Gatemark, 2001). I media hålls lärare ansvariga för arbetsuppgiften att förhindra fusk. Läsare får veta att blåögdhet bland lärare underlättar medan vaksamhet motverkar fusk och att underkännande leder till minskat fusk medan utskällningar inte har någon effekt.

Lärare under juridisk press

Det empiriska materialet visar hur förvaltningsrättsliga regler kan användas för att sätta press på lärare i högre utbildning att anmäla. I lärararbete har alltid ingått att hantera sanktioner mot elever. Tydligt framgår den rätten av 1649 års stadga (Hall, 1921). Endast offentligen anställda, ordinarie lärare (även kantor och musiklärare) fick utdela straff. Grövre straff såsom spöslitning måste utdelas med rektors bifall och närvaro. Situationen liknar den som råder idag fast uppfattningar om vad som skall sanktioneras och hur det skall sanktioneras har förändrats. Den delade jurisdiktionen har bestått. En särskild disciplinstadga för svenska lärosäten har funnits sedan 1852 (SFS, 1852:20) och uppträdande vid examinationer har haft en särskild

punkt sedan 1958 (SFS, 1958:327). Den disciplinära förseelsen kallas att vilseleda och skall numera hanteras i enlighet med Högskoleförordningens 10 kapitel (1993:100). Förordningstexten får konsekvenser för lärare och studenter. Studenter hålls ansvariga för hur de uppträder vid examinationer. Först och främst klargörs att de inte får vilseleda personal som försöker bedöma deras prestationer. Exakt vad detta kan innebära preciseras inte och blir därmed en fråga för ”professionell” bedömning inom två professionsområden, det pedagogiska och det juridiska. Det kan verka som att lärare i högre utbildning får en underordnad autonomi i frågor om vilseledande. Lärare (personal) åläggs en skyldighet att anmäla varje grundad misstanke om vilseledande (Vogel, 2006). Rektor har en överordnad ställning men i Abbotts termer kan man prata om att juristprofessionen har en konsultativ roll genom lagmannens funktion. Dessutom finns det möjligheter för andra grupper på förvaltningsnivå att styra över utredningar samt för civilrättsliga instanser att överpröva disciplinnämndens beslut vid överklaganden.

Det finns stora likheter mellan lägre och högre utbildning hantering av vilseledande i ett historiskt perspektiv. Studenter som upptäcktes kunde stängas av från utbildningen (Nilsson, 2008). Det finns också skillnader. Sedan den nya gymnasieskolans tillkomst saknas författningsreglerade bestämmelser kring vilseledande. Eftersom gymnasieförordningen förväntas vara uttömmande när det gäller hur skolan får hantera disciplinproblem är det tveksamt om vilseledande skulle kunna leda till avstängning. Sådana disciplinära åtgärder får endast vidtas om beteendet kan antas inverka skadligt på andra elever (SFS 1992:364 6 kap 21-25 §). Detta kan vara en förklaring till att lärare i det empiriska materialet kan utöva diskretion och hanterat plagiering genom att underkänna prov. En jurist vid Skolverket (Skolverket, 2003, personlig kommunikation) besvarade frågan hur skolor och lärare förväntas hantera fusk med att fusk måste betraktas som elevers reaktion på att de ”utsatts för bedömningsformer där de inte kan göra sig själv rättvisa”. Kontrollen i ungdomsskolan inriktas utifrån ett sådant resonemang på lärares uppgift att finna bedömningsformer där studenten kan visa vad den kan inte på moralisk fostran genom bestraffning. Uppgiften att hantera vilseledande placeras under lärarens jurisdiktion genom att en länk skapas mellan professionen och uppgiften att utforma bedömningsinstrument så att eleven får hjälp att redovisa sin kunskap. När det gäller grundskolan kompliceras frågan av att utbildningen är obligatorisk. Avstängning har kommit att uppfattas som att eleverna berövas sin rätt till utbildning.

I förslaget till ny skollag (prop. 2009/10:265) förekommer formuleringar som direkt harmonierar med Högskoleförordningens bestämmelser. Studenter kommer att kunna stängas av under begränsad tid ”på grund av vilseledande vid bedömning av elevens kunskaper, störande eller hindrande av utbildningens bedrivande, kränkande behandling m.m.” (s. 327). Denna skrivning har inkluderats i den skollag (SFS 2010:800) som har beslutats av riksdagen. Därmed skulle den ordning som fanns före gymnasieskolans reformering kring 1970 återställas och den tidigare länken mellan gymnasielärare och bedömning förändras. Lärare får en under-

ordnad autonomi i frågor som rör vilseledande men till skillnad från Högskoleförordningen föreskriver Skollagen inte att gymnasielärare skall anmäla vilseledande. Regelsystemet för hantering av vilseledande förändras därmed och ersätts av en ordning där studenter i lägre utbildning skall hanteras av andra än läraren om de vilseleder. Jurisdiktionen ändras och kan innebära överföring av arbetsuppgifter från lärarkåren och den pedagogiska praktiken till administrationen och den förvaltningsrättsliga praktiken. Denna tolkning är emellertid avhängig att det empiriskt går att belägga att lärare faktiskt anmäler studenter istället för att hantera dem genom handledning och betygsättning som i det empiriska exemplet. Den är också beroende av om lärare tar eller avhänder sig jurisdiktion över uppgiften att avgöra vad som är grundad misstanke.

Lärare i press mellan pedagogiska och förvaltningsrättsliga lösningar

Föregående avsnitt visar att det finns en betydande press på lärare att de skall agera när studenter eller elever försöker vilseleda. Den lagstiftning som länge har funnits kring vilseledande vid högre utbildning medför en skyldighet för lärare att anmäla om de anser att de har grundade misstankar om att studenten gjort ett sådant försök. Illustrationen från högre utbildning visar att enskilda lärare kan utöva betydande diskretion när de utför arbetsuppgiften bland annat genom att hävda tolkningsföreträde kring meningen med en examination. Den nya skollagen tycks medföra en möjlighet för gymnasieskolan att avstänga studenter som försöker vilseleda men inte att lärare måste anmäla studenter som misstänks. Det är uppenbart från illustrationerna att lärare idag kan agera genom hur de bedömer elevarbeten och hur de förbereder eller genomför examinationer. Det som framstår som en brist på enhetligt agerande kan ha sina orsaker i den reglering av lärarkårens uppgifter som finns på övergripande nivå och det utrymme denna skapar för den enskilde läraren att göra professionella bedömningar.

Kravet på professionellt ansvarstagande blir begripligt om man ser till studenters självdeklarerade fusk, till antagandet att få upptäcks och till att de som fuskar lär sig mindre. Frågan om ansvarstagande kompliceras emellertid om man betraktar hur gymnasielärare agerar. Agerandet sker i hög grad utifrån kunskaper från det pedagogiska fältet och utifrån lärares jurisdiktion över bedömning och examination. De innefattar att underkänna resultat som man uppfattar bygga på fusk och att träna studenter att ta upp svårigheter som till exempel rör källanvändning där en felaktig källanvändning åtminstone i högre utbildning skulle kunna klassas som vilseledande. Den press som jag har beskrivit illustrerar att det finns ett missnöje med hur lärare agerar. Pressen kan ses som ett uttryck för en önskan om disciplinering som inte är riktad enbart till studenter utan som också avser att skapa större kontroll över lärarnas verksamhet och hur de tar ansvar för sitt uppdrag. Det empiriska materialet illustrerar hur juridiska regler kan tvinga lärare i högre utbildning att redogöra för varför de väljer att hantera misstankar om vilseledande i den

pedagogiska praktiken. Genom den nya gymnasieförordningen kan gymnasielärare också hållas ansvariga för sina handlingar. Genom denna kan handlingar som tidigare lett till pedagogiska insatser omdefinieras så att de istället skall hanteras genom anmälan.

Kravet på att anmäla kan betraktas genom Hoods (1995) begrepp "accountingization". Det blir en del av en utveckling mot ett större intresse för hur man kan utkräva tjänstemannaansvar som Hood menar har dominerat slutet på 1900-talet. Jag har ovan talat om behovet av att övervaka och att synliggöra. Kvalitetskontroll genom fokus på fusk medför att krav ställs på professionella att hänskjuta vissa frågor till en förvaltningsrättslig instans vilket leder till att de synliggörs. Denna utveckling kan ses som ett tecken på bristande förtroende för lärarkåren, en brist som ligger helt i linje med hur Hood uppfattar utvecklingen kring professionellas ansvar.

Kravet på att anmäla kan också betraktas utifrån marknadsutsättning och den konkurrens som idag finns mellan lärosäten och mellan skolor om kunder, personal, resurser och andra saker som är av godo. Det finns i en sådan situation ett värde för en utbildningsinstitution att kunna visa handlingskraft när det gäller en verksamhet som uppfattas som ett hot mot kvalitetssystemen. Policyer, insatser för att säkra examinationer mot fusk, tekniska kontrollsystem och en öppen redovisning av förhoppningsvis få fuskfall kan antas ha ett symboliskt värde på marknaden. Begränsningar av yrkeskårens autonomi genom lagförändringar liksom dess jurisdiktion genom att tvinga kåren att lämna över ärenden till systemnivåbyråkratin kan ses som ett medel för att försäkra sig om att utbildningsinstitutionen kan tillgodogöra sig dessa värden.

Artikeln inleddes med frågan om hur mening skapas kring två till synes motsatta uppdrag, nämligen skyldigheten att ge studenter möjligheter att tillägna sig grundläggande kunskaper och färdigheter och skyldigheten att upprätthålla utbildningskvalitet genom att medverka till förvaltningsrättsliga lösningar? Frågan känns rimlig att ställa. Jag har tillfört frågan om press för att visa hur lärarkårens tidigare jurisdiktion över bedömning och examination utmanas. Jag väljer att tala om en utmaning för att visa att pressen kan komma från grupper som inte har några tvångsmedel att använda mot lärarkåren. Därför har jag skisserat en huvudsaklig press mellan pedagogiska och förvaltningsrättsliga krav. Det gör inte andra former av press mindre kännbara. Pressen utifrån kan uppfattas som en press på lärare att ta ansvar. Den kan innehålla krav på att vilseledande skall hanteras i den pedagogiska verksamheten utifrån kunskaper från det pedagogiska fältet. Den kan också uppfattas som en press på lärarkåren att överlämna jurisdiktionen över vilseledande till de delar av organisationen där man har den juridiskt reglerade rätten att varna eller avstänga studenter. Jag har försökt koppla denna utveckling till ett ökat intresse för kvalitet. En tänkbar konsekvens av denna utveckling är att delar av kårens kärnuppgifter flyttas över på andra. Lärare förlorar eller får en underordnad jurisdiktion. I extremfallet kan den tas över av dem som designar tekniska applica-

tioner. Det innebär att ett frågetecken tillfogas en utveckling som medför att ett nätverk av kontrollinstrument (psykometriska tester, IUP, åtgärdsprogram, textjämförelsetjänster) vars innehåll bestäms av externa aktörer införs i utbildningsväsendet. När det gäller vilseledande innebär det att ytterligare ett frågetecken tillfogas antagandet att utbildningskvaliteten ökar genom att studenter avstängs från utbildning istället för genom förstärkta utbildningsinsatser. När lärare talar om att hantera fusk framtonar bilden av en arbetsuppgift som mycket väl kan hanteras i den pedagogiska praktiken. Studenterna i gymnasieexemplet visar att underkända uppgifter ger en tydlig signal till dem om vad de inte kan göra om de vill bli godkända. Vad som saknas är studier som följer upp vad som händer med studenter som varnas eller avstängs. Att lärarna utsätts från press från olika håll, ett korstryck för att tala med Raae (2008) är uppenbart. Än kan de hantera kostycket genom att delta i en kunskapsprocess som innebär att de vänder blicken mot en kunskapsbas som bidrar till att forma lärares ansvar för att hantera vilseledande som en pedagogisk uppgift. Vad en förändrad lagstiftning och ytterligare tryck på professionen medför är en angelägen uppgift att studera. Lika viktigt är att studera vad detta kan betyda för studenters möjligheter att lära.

Referenser

- Abbott, A. (1988). *The system of professions: An essay on the division of expert labor*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Affärsvärlden (2008). 400 avstängda för fusk. Affärsvärlden. Besökt 2010-06-23 <http://www.affarsvarlden.se/hem/graddfilen/article522522.ece>
- Aili, C. (2002). *Autonomi, styrning och jurisdiktion. Barnmorskors tal om arbetet i mödravårdsavdelningen*. Stockholm: Stockholms Universitet.
- Becker, H., Geer, B., & Hughes, E. (1968/1995). *Making the grade: The academic side of college life*. New Brunswick, NJ: Transaction Pub.
- Björklund, M., & Wenestam, C.-G. (1999). *Academic cheating: Frequency methods, and causes*. Paper presented at the European Conference on Educational Research.
- Blum, S. (2009). *My Word!: Plagiarism and College Culture*. New York: Cornell University Press.
- Carroll, J. (2002). *A handbook for deterring plagiarism in higher education*. Oxford, UK: Oxford Brookes University.
- Carroll, J., & Zetterling, C.-M. (2009). *Hjälp studenterna att undvika plagiering*. Available from <http://people.kth.se/~ambe/KTH/Hjälpstudenterna.pdf>
- Colnerud, G., & Rosander, M. (2009). *Academic dishonesty, ethical norms and learning*. *Assessment & Evaluation in Higher Education*, 34(5), 505-517.
- Disciplinnämndsprotokoll vid Uppsala Universitet Dnr UFV 2003/53
- Eklöf, A., Nilsson, L., & Svensson, P. (2009). *So I Sat Down with My Mother: Connectedness Orientation and Pupils' Independence*. Paper presented at the 9th IFIP TC3 World Conference on Computers in Education, WCCE 2009, Bento Goncalves, Brasil.
- Franklyn-Stokes, A., & Newstead, S. E. (1995). *Undergraduate cheating: Who does what and why?* *Studies in Higher Education*, 20(2), 159-172.
- Foucault, M. (1995). *Discipline and punish : the birth of the prison* (2nd Vintage Books ed.). New York: Vintage Books.

- Gatemark, M. (2001). Vanligt med fusk i skolan. Sydsvenskan. Besökt 2010-06-23 <http://www.sydsvenskan.se/malmo/article4370/Vanligt-med-fusk-i-skolan.html>
- Göth, J. (2009). Fusket ökar på högskolan. Kristianstadsbladet. Besökt 2010-06-23 <http://www.kristianstadsbladet.se/kristianstad/article934805/Fusket-oumlkar-paring-houmlgskolan.html>
- Haines, V. J., Diekhoff, G. M., LaBeff, E. E., & Clark, R. E. (1986). College cheating: Immaturity, lack of commitment, and the neutralizing attitude. *Research in Higher Education*, 25(4), 342.
- Hall, B. R. (1921). Sveriges allmänna läroverksstadgar 1561-1905. 1/3, 1561, 1611 och 1649 års skolordningar: i avtryck och, de båda senare, i översättning. Årsböcker i Svensk Undervisningshistoria, 4.
- Hood, C. (1995). The "new public management" in the 1980s: variations on a theme. *Accounting Organizations and Society*, 20, 93-93.
- Högskoleverket (1998). Rättssäker examination. En tillsynsrapport. (No. 1998:39R). Stockholm: Högskoleverket.
- Högskoleverket (2002). Sammanställning av beslut från disciplinnämnder och domar i disciplinärenden från förvaltningsdomstolar 2001. Stockholm: Högskoleverket.
- Högskoleverket (2006). Examination med kvalitet - en undersökning av examinationsförfarandet vid några svenska högskolor (No. 2006:45R). Stockholm: Högskoleverket.
- Högskoleverket (2008). Rättssäker examination. Andra omarbetade upplagan. (No. 2008:36R). Stockholm: Högskoleverket.
- Högskoleverket (2010). Disciplinärenden 2009 vid högskolor och universitet (No. 2010:11R). Stockholm: Högskoleverket.
- Jällhage, L. (2008). Färre fällt för fusk på högskolan. Dagens Nyheter. Besökt 2010-06-23 <http://www.dn.se/nyheter/sverige/farre-falls-for-fusk-pa-hogskolan-1.724746>
- Landahl, J. (2006). Auktoritet och ansvar: Lärares fostrans- och omsorgsarbete i historisk belysning Stockholm: Arbetslivsinstitutet.
- Mathiesen, T. (1997). The viewer society. *Theoretical Criminology*, 1(2), 215.
- McCabe, D., L. (1992). The Influence of Situational Ethics on Cheating Among College Students. *Sociological inquiry*, 62(3), 365-374.
- McCabe, D. L. (1993). Faculty responses to academic dishonesty: The influence of student honor codes. *Research in Higher Education (Historical Archive)*, 34(5), 647.
- Miller, C., & Parlett, M. (1974). *Up to the Mark: A Study of the Examination Game*. London: Society for research into higher education.
- Nilsson, L.-E. (2008). *"But can't you see they are lying" : student moral positions and ethical practices in the wake of technological change*. Göteborg: Göteborgs universitet, Acta Universitatis Gothoburgensis.
- Nilsson, L.-E., & Lönn Svensson, A. (2009). Plagiat - en pedagogisk utmaning. Retrieved 3 December, from Högskolan Kristianstad: <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:hkr:diva-5517>
- Purdy, J. P. (2009). Anxiety and the Archive: Understanding Plagiarism Detection Services as Digital Archives. *Computers and Composition*, 26(2), 65-77.
- Raae, P. H. (2008) Rektor tænker organisation. Organisationsforestillinger i lyset af den dobbelte reform af det almene gymnasium. En teoretisk og empirisk undersøgelse. E. Damberg (Vol. Ed.), *Gymnasiepædagogik*. Odense: Institut for Filosofi, Pædagogik og Religionsstudier Syddansk Universitet.
- Regeringen (1996). Regeringens proposition 1995/96:125 : å Regeringen (1996). Regeringens proposition 1995/96:125, Åtgärder för att bredda och utveckla användningen

- av informationsteknik. Besökt 2010-10-21:
http://www.riksdagen.se/webbnav/index.aspx?nid=37&dok_id=GJ03125.
- Regeringen (1998). Regeringens skrivelse, 1997/98:176. Lärandets verktyg : Nationellt program för IT i skolan. Stockholm: Utbildningsdepartementet.
- Regeringen (2010) Regeringens Proposition 2009/10:165. Den nya skollagen - för kunskap, valfrihet och trygghet. Stockholm: Utbildningsdepartementet.
- Rowe, N. (2004). Cheating in online student assessment: Beyond plagiarism. *Online Journal of Distance Learning Administration*, 7(2), 1.
- Schneider, A. (1999). Why professors don't do more to stop students who cheat. *Chronicle of Higher Education*, 45(20), A8-A10.
- Svensk författningssamling (SFS 1993:100). Högskoleförordningen. Hämtad 17 December 2006 från
<http://www.hsv.se/lagochratt/lagaroehregler/hogskoleforordningen.4.539>
- Svensk författningssamling (SFS 1958:327). *Disciplinstadga för de studerande vid rikets universitet och vissa andra läroanstalter; given Stockholms slott den 16 maj 1958*. Stockholm: P. A. Norstedt & Söner.
- SFS Svensk författningssamling (1992:394). Gymnasieförordningen. Besökt 2010-06-23. from <http://www.riksdagen.se/webbnav/?nid=3911&bet=1992:394>.
- Swensk författningssamling (SFS 1852:20). *Kongl. Maj:ts nådiga förordning, angående den angående de den universiteterna tillkommande disciplinära myndighet öfver de studerande*. Stockholm: P. A. Norstedt & Söner.
- Svensk författningssamling (SFS 2010:800) Skollag Besökt 2010-06-23
[http://62.95.69.15/cgi-bin/thw?\\${APPL}=SFST&\\${BASE}=SFST&\\${THWIDS}=2.11/25686&\\${HTML}=sfst_dok&\\${TRIPSHOW}=format=THW&\\${THWURLSAVE}=11/25686](http://62.95.69.15/cgi-bin/thw?${APPL}=SFST&${BASE}=SFST&${THWIDS}=2.11/25686&${HTML}=sfst_dok&${TRIPSHOW}=format=THW&${THWURLSAVE}=11/25686)
- Skolinspektionen (2010). Kontrollrättning av nationella prov i grundskolan och gymnasieskolan. Besökt 2010-06-17
<http://www.skolinspektionen.se/Documents/Regelbudentillsyn/kontrollrattning/redovisning-regeringsuppdrag.pdf?epslanguage=sv>
- Skolverket (2003). Personlig kommunikation (telefon) om reglering av fusk i ungdomsskolan.
- Skolverket (2009). Likvärdig betygssättning i gymnasieskolan? En analys av sambandet mellan nationella prov och kursbetyg. Stockholm: Skolverket.
- Stray, C. (2005). From oral to written examinations. Cambridge, Oxford and Dublin 1700-1914. In M. Feingold (Ed.), *History of Universities* (Vol. XX/2, pp. 76-130). USA: Oxford University Press.
- Vogel, H.-H. (2006). Om disciplinansvarsregler i högskoleförordningen. In M. Eliason, G. Regner & H.-H. Vogel (Eds.), *Särtryck ur: Fest skrift till Rune Lavin*. Lund: Juristförlaget i Lund.
- Westerlund, P. (2008). Mest fusk på högskolan i Borås. *Borås Tidning*. Besökt 2010-06-23
[http://www.bt.se/nyheter/boras/mest-fusk-pa-hogskolan-i-boras\(599719\).gm](http://www.bt.se/nyheter/boras/mest-fusk-pa-hogskolan-i-boras(599719).gm)